

Valtiovarainministeriö
valtiovarainministerio@vm.fi

Lausuntopyyntö VM162:00/2011, 22.11.2012

TORNION KAUPUNGIN LAUSUNTO KUNTARAKENNELAKILUONNOKSESTA

Valtiovarainministeriö on viitekirjeellä pyytänyt lausuntoa kuntarakennelakiluonnoksesta yleisesti sekä erityisesti lausumaan seuraavista kysymyksistä:

- 1) selvitysvelvollisuudesta, selvitysperusteista (ml. poikkeusperusteista) ja selvitysvelvollisuuden sisällöstä;
- 2) esityksen sisältämistä määräajoista ja menettelyistä;
- 3) valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta;
- 4) yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä;
- 5) sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti.

Tornion kaupunginvaltuusto päätti 25.2.2013 ilmoittaa lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen kuntauudistus sisältää kuntarakennelain, sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen, valtionosuusjärjestelmän uudistamisen ja kuntalain kokonaisuudistuksen. Kyseessä on erittäin mittava ja haasteellinen kunta-alan kokonaisuudistus, joka vaatii huolellista valmistelua ja laajamittaista vuorovaikutusta ennen kaikkea kuntasektorin ja valtion kesken.

Lain valmisteluun liittyvät aikataulut ovat osoittautuneet epärealistisiksi, lain vaikutuspiirissä oleville kunnille varattu lausuntoaika on erittäin lyhyt lain syvälliset vaikutukset huomioon ottaen, lain valmisteluun olennaisesti liittyvä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen muutoksen linjaukset eivät ole selkiintyneet kunnille varatun lausunnon antamisajankohtana, kuntien rahoitusasemaan vaikuttava valtionosuusjärjestelmän muutos on pahasti keskeneräinen lausunnon antamisajankohtana sekä **itse**

lakiesityksen sisältö on epäyhtenäinen ja tulkinnanvarainen.

Hallituksen kuntarakenneuudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne niin, että kunnat pystyisivät laajasti ja pääosin itse vastaamaan peruspalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta sekä tuloksekkaasta kehittämistyöstä. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa kuntien kykyä hallita markkinoita palveluiden tuotantotapojen monipuolistuessa ja vastata vaatimuksiin asukkaiden valinnanvapauden lisäämisestä. Vahvat peruskunnat muodostuisivat luonnollisista työssäkäyntialueista, pystyisivät luomaan edellytykset talouskasvulle ja työllisyydelle sekä kykenisivät tehokkaasti huolehtimaan yhdyskuntarakenteen kehittämisestä ja estämään yhdyskuntarakenteen hajautumista. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa ja edistää kuntataloudeltaan vakaampien kuntien muodostamista.

Pohjois-Suomessa ja erityisesti Lapissa hajanainen alue- ja yhdyskuntarakenne sekä vähäinen väestöpohja vaikeuttaa vahvojen peruskuntien muodostamista siten, että ne kykenisivät vastaamaan pääosin itse peruspalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta, jopa erikoissairaanhoidon mukana lukien.

Kuntarakenneuudistuksen toteuttamista koskevat säännökset on esitetty sisällytettäväksi kuntajakolakiin. Kyseessä on siis voimassa olevan kuntajakolain muuttaminen. Lain valmistelun aikana on korostettu vapaaehtoisuutta vahvojen peruskuntien muodostamisessa. **Kuntarakennelaissa ei ole kuitenkaan otettu huomioon kuntien välistä yhteistyötä vaihtoehtona vahvalle peruskunnalle kuntarakenteen uudistamisessa.**

1. Selvitysvelvollisuus ja -perusteet

Kuntarakenneuudistuksen toteuttamiseksi kunnalla olisi velvollisuus selvittää kuntien yhdistymistä, jos yksikin seuraavista selvityisperusteesta osoittaa selvitystarvetta: 1) palveluiden edellyttämä väestöpohja; 2) työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti- ja yhdyskuntarakenne; 3) kunnan taloudellinen tilanne. Kriteerit ovat osittain tulkinnanvaraisia.

Yksi kyseenalainen tulkinnanvaraisuus liittyy yhdyskuntarakennekriteeriin. Yhdyskuntarakenne ei voi olla tarkoituksenmukainen ja ainoa kuntaliitoksen selvityisperuste niissä tapauksissa, joissa etäällä kunnan keskustaaajamasta ja työssäkäyntikeskuksesta sijaitseva maaseutumainen taajama-alue ulottuu naapurikunnan alueelle ja se tulkitaan valtion taholta yksipuolisesti osaksi naapurikunnan keskustaaajamaa (YKR-luokitus). Käytännössä tämä voi johtaa siihen, että vä-

estöpohjaltaan pieni ja maaseutumainen kunnan osa-alue ohjaa kuntajakolainsäädännön kriteerien perusteella koko kunnan suuntautumista tiettyyn kuntarakenne- ja palvelukokonaisuuteen. Tämä ei tue millään muotoa kuntien itsehallintoon ja edustukselliseen demokratiaan perustuvaa päätöksentekojärjestelmää, jossa pitäisi korostua pikemminkin kunnanvaltuuston ja kunnan väestön enemmistön tahtotila palveluiden ja kuntarakenteen järjestämisessä.

Kuntaliitosselvitystarvetta koskevien väestöpohjaa, työpaikkaomavaraisuutta, työssäkäyntiä, yhdyskuntarakennetta ja kunnan taloutta kuvaavien kriteerien määrittelyssä tulisikin ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet eikä 20 000 asukkaan väestöpohja ole automaattisesti oikea kuntarakenneselvityksen perustaksi. **Kunnilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa selvitysalueiden määrittelyyn erilaiset alueelliset olosuhteet huomioon ottaen.** Selvitysvelvollisuuden tulee koskea kaikkia kuntia, poikkeuksen saisivat vain erityisen harvaan asutut alueet. Kun kuntaliitospakkoa ei ole, kuten hallituksen ministerit ovat vakuuttaneet, selvitysvelvollisuuden tulisi koskea joko kuntaliitosta tai kuntien välisen yhteistyön tiivistämisestä palvelujen rakenteen uudistamisessa. Näin ollen on syytä kysyä, tarvitaanko valtionvarainministeriölle mahdollisuus nimetä erityistä kuntajakoselvittäjää, mikäli kunnat eivät lähde tekemään kuntaliitosselvitystä? Valtioneuvostolla tulee kuitenkin olla mahdollisuus kuntarakenteen muuttamisen selvittämiseen kriisikuntien osalta.

2. Valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta

Kuntarakenteen muutosten tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja kunta- ja palvelurakennemuutokset tulee toteuttaa paikallisista aloitteista ja paikallisilla päätöksillä. **Niille alueille, joilla ei ole edellytyksiä kuntien omiin päätöksiin perustuvien kuntaliitosten syntyyn, tulee varata mahdollisuus palvelutoiminnan tehostamiseen kuntien väliseen yhteistyöhön ja muihin tuotantorakenteiden muutoksiin perustuen.**

3. Esityksen sisältämät määräajat ja menettelyt

Aikataulu selvitysten tekemiseen 1.4.2014 mennessä on liian tiukka etenkin, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevat linjaukset ovat vasta selvitettävänä. Tiukan aikataulun haasteet korostuvat etenkin laajoissa monikuntaliitosselvityksissä, joissa kuntalaisten ja sidosryhmien kuuleminen sekä osallistavan suunnittelun menetelmien tärkeys korostuvat. Lisäksi

selvitystyö olisi pääsääntöisesti tehtävä kuntien omilla resursseilla perustehtävien rinnalla, mikä luo oman haasteensa työssä onnistumiseen annetuissa aikatauluissa. Kuntarakennelakia ei ole mahdollista saada voimaan 1.5.2013, kuten alunperin on kaavailtu. **Kunta- ja palvelurakenteiden toteuttamisen tavoitevuotena voisi olla aikaisintaan 2017, seuraavan valtuustokauden alku.**

4. Yhdistymisavustukset

Kuntien yhdistämisen taloudellinen tuki tulee mitoittaa niin, että se kattaa todelliset yhdistymiskulut ja luo aidon kannustimen kuntaliitoksiin. Kuntakohtainen taloudellinen tuki pitää olla lakiluonnoksessa ehdotettua suurempi. **Valtioneuvoston tulee osoittaa riittävä erillismääräraha yhdistymisavustuksiin, eikä avustusta saa maksaa kuntien valtionosuuksista.**

5. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennelinjaukset

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevat linjaukset ovat vasta selvitettävänä. Niihin ei ole tässä vaiheessa mahdollista esittää yksityiskohtaisia näkemyksiä. Alustavat tiedot hankkeen linjauksista saattavat johtaa maamme eri alueilla uusiin organisaatioiden synnyttämiseen, joka ei ole ollut uudistuksen alkuperäinen tavoite. **Tornion kaupunki katsoo, että sosiaali- huollon, perusterveydenhoidon ja erikoissairaanhoidon palveluista tulee muodostaa yhtenäinen palvelukokonaisuus pääasiassa nykyisten sairaanhoitopiirien alueista muodostettavalle sote-alueelle.**

TORNION KAUPUNGINHALLITUS

Kaupunginjohtaja

Raimo Ronkainen